

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА ТА БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Тригуб А.В., бакалавр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Волошенюк В.В.

Бюджетна система – це сукупність усіх бюджетів, які формуються і діють на території певної країни згідно з її бюджетним устроєм. *Бюджетний устрій* - це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура і взаємозв'язок між бюджетами, які він об'єднує, у процесі забезпечення виконання єдиної загальнодержавної фінансово-бюджетної політики.

Бюджетний устрій країни визначається її державним устроєм. В унітарних державах бюджетна система складається з двох рівнів: державного та місцевих бюджетів. У федеративних державах бюджетна система складається з трьох рівнів: федерального бюджету, бюджету членів федерації та місцевих бюджетів.

В основу формування бюджетної системи покладено:

- визначення видів бюджетів;
- установлення принципів побудови бюджетної системи;
- розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи.

На сьогодні бюджетна система України регулюється Бюджетним кодексом України і складається з Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим і бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування визнаються бюджети територіальних громад, сіл, селищ, міст та їх об'єднань. Україна - унітарна держава, яка поділена на 25 адміністративно-територіальних одиниць (Автономну Республіку Крим і 24 області країни).

Бюджетний кодекс започаткував дію відносно самостійних 686 місцевих бюджетів, які мають прямі, рівноправні відносини з державним бюджетом, у тому числі:

- бюджет Автономної Республіки Крим;
- 24 обласні бюджети;
- бюджети міст Києва та Севастополя;
- 171 бюджет міст обласного підпорядкування;
- 488 бюджетів районів;
- понад 12 тисяч бюджетів місцевого самоврядування.

Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави і включає:

- Державний бюджет України;
- Зведений бюджет Автономної Республіки Крим;
- Зведені бюджети областей та міст Києва і Севастополя.

Відповідно до Бюджетного кодексу України побудова бюджетної системи ґрунтується на наступних принципах:

1. *Принцип єдності бюджетної системи України* полягає в тому, що в країні діють єдина правова база, єдина грошова система, єдине регулювання бюджетних відносин, єдина бюджетна класифікація, єдиний порядок виконання

бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності. Цілісність і єдність країни, закріплені в Конституції, дають можливість покласти цей принцип в основу фінансово-економічної політики держави для виконання нею своїх функцій.

2. *Принцип збалансованості* передбачає, що повноваження на здійснення видатків бюджету мають відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний період.

3. *Принцип самостійності* передбачає, що Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Коштами державного бюджету держава не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування коштами відповідних бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування на визначення напрямів використання коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні бюджети.

4. *Принцип повноти* - до складу бюджетів входять усі надходження до бюджетів і витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

5. *Принцип обґрунтованості* забезпечує формування бюджету на реалістичних макроекономічних показниках економічного і соціального розвитку держави та розрахунках надходжень до бюджету і витрат з бюджету, що здійснюється відповідно до затверджених методик і правил.

Макроекономічні показники економічного і соціального розвитку держави затверджуються Кабінетом Міністрів України і є орієнтиром при складанні проекту бюджету. До них належать:

- валовий внутрішній продукт номінальний, млрд грн;
- індекс споживчих цін, %;
- індекс цін виробників, %;
- прибуток підприємств, млрд грн;
- надходження до бюджету від приватизації, млрд грн;
- темпи приросту монетарної бази до початку року, %;
- темпи приросту грошової бази до початку року, %;
- фонд оплати праці робітників, службовців, військових, працівників малих підприємств та галузі сільського господарства, млрд грн;
- експорт та імпорт товарів і послуг, млн дол. США;
- курс національної грошової одиниці до іноземних валют.

6. *Принцип ефективності* зумовлює те, що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути до досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів і

досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.

7. *Принцип субсидіарності* означає, що розподіл видів доходів між державним бюджетом і місцевими бюджетами має ґрунтуватися на максимально можливому наближенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача. Тобто місцевим органам влади делеговані повноваження держави утримувати за рахунок коштів відповідних бюджетів заклади освіти і соціальної допомоги для сиріт та інвалідів, лікарняні та культурно-видовищні заклади.

8. *Принцип цільового використання бюджетних коштів* полягає в тому, що бюджетні кошти використовують тільки на ті цілі, що визначені бюджетними призначеннями. Такий підхід дає змогу контролювати рух бюджетних коштів у процесі виконання бюджету та встановити відповідальність учасників бюджетного процесу за нецільове використання бюджетних коштів.

9. *Принцип справедливості та неупередженості* означає, що бюджетна система будується на засадах справедливості та неупередженості розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами. Цей принцип забезпечує рівні можливості доступу до бюджетних та соціальних послуг, що надаються державою в кожній адміністративно-територіальній одиниці країни на відносно однаковому рівні.

10. *Принцип публічності та прозорості* зумовлює те, що Державний бюджет України і місцеві бюджети затверджуються, а рішення щодо звіту про їх виконання приймаються відповідно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і відповідними місцевими радами. Бюджетним кодексом передбачається, що інформація про бюджет повинна бути оприлюднена у засобах масової інформації на всіх стадіях бюджетного процесу.

11. *Принцип відповідальності учасників бюджетного процесу* встановлює те, що кожен учасник бюджетного процесу несе відповідальність за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу. За кожним учасником бюджетного процесу Бюджетним кодексом закріплено його повноваження, введено поняття бюджетного правопорушення та встановлено відповідальність.

Розмежування доходів і видатків між бюджетами різних рівнів є важливим елементом бюджетного устрою. Воно починається з розмежування видатків, яке ґрунтується на розмежуванні функцій держави між різними рівнями влади: з центрального бюджету фінансуються видатки загальнодержавного характеру, з відповідних місцевих бюджетів - видатки регіонального значення. При цьому може застосовуватись два підходи: розподіл за територіальною ознакою і розподіл, виходячи з відомчого підпорядкування.

Розмежування доходів може проводитись на основі двох методів: закріплення доходів за кожним бюджетом у повній сумі або за твердо фіксованими нормативами в умовах автономності кожного бюджету; у встановленні системи бюджетного регулювання в умовах єдності бюджету, тобто у проведенні відрахувань до бюджетів нижчих рівнів, виходячи з їхніх потреб.

Список літератури:

1. Європейський вибір України: Навчальні матеріали online [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1032061736532/politologiya/uevropeyskiy_vibir_ukrayini. – Загол. з екрану.
2. Дедеркал Г.П. Напрямки інтегрування України в сучасну світову економічну систему// Актуальні проблеми економіки, 2008. – №8, - С. 64-66.
3. Бюджетний устрій: підручник [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10560412/finansi/byudzhetna_sistema_ukrayini_byudzhetniy_u_striy. – Загол. з екрану.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Штурмак А.В., бакалавр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Волошенюк В.В

У ринковому середовищі, на формування якого були спрямовані всі заходи вітчизняної економічної політики останніх років, справжню цінність для підприємства має лише прогрес порівняно з конкурентами, а не з минулими досягненнями. Саме такий випереджальний розвиток має забезпечити підприємству стабільність отримання доходів в довгостроковій перспективі, утримання та розширення своєї ринкової частки.

У загальному виді **конкурентоспроможність** - це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення їм конкретної потреби порівняно з аналогічними об'єктами, що діють на даному ринку. Конкурентоспроможність визначає можливості виживання підприємства в умовах постійної конкурентної боротьби на ринку і відображає продуктивність використання його ресурсів. Тому для забезпечення конкурентоздатності підприємства повинні постійно піклуватися про найбільш повне й ефективне використання ресурсів.

Конкурентоспроможність потенціалу підприємства можна визначити як комплексну порівняльну характеристику потенціалу, яка відображає ступінь переваги сукупності індикаторів якості використання ресурсів та організації взаємозв'язків між ними, що визначають ефективність потенціалу на певному ринку в певний проміжок часу, щодо сукупності індикаторів підприємств-аналогів.

Важливою характеристикою конкурентоспроможності потенціалу є здатність до адаптації в умовах змін зовнішнього середовища. Швидка адаптація потенціалу має забезпечуватися на основі комплексу інтелектуальних, технічних, технологічних, організаційних та економічних характеристик, які визначають успішну діяльність підприємства на ринку. Відповідно, якщо підприємство має широкий набір компетенцій і їх якісний рівень досить високий, то передумови для перемоги в конкурентній боротьбі у нього кращі, а рівень конкурентоспроможності потенціалу є досить високим.